

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ПЕДАГОГ КАДRLARNING ПЕДАГОГИК ТАЙЙОРГАРЛИГИ

Matjanova Gulzada Annabayevna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Pedagogik mahorat markazi

Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus

ta'lim metodikalari kafedrası

o'qituvchisi

Annotatsiya. Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning pedagogik tayyorgarligi ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omildir. Pedagogning kasbiy kompetensiyasi, bolalar psixologiyasi bo'yicha bilimlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash qobiliyati hamda kommunikativ madaniyati maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish jarayonining rivojlanishini ta'minlaydi. Mazkur tadqiqotda pedagog xodimlarning tayyorgarlik darajasi, ularning kasbiy mahoratini shakllantirish usullari, amaliy mashg'ulotlar, innovatsion metodlar va muntazam malaka oshirish jarayonlarining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, tarbiyachi faoliyatida motivatsiya, o'z-o'zini rivojlantirish, ta'lim muhitini to'g'ri tashkil etish va bola shaxsiga individual yondashuvning o'rni yoritiladi. Olingan natijalar maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish, pedagoglarni zamonaviy talablarga mos tayyorlash va ta'lim sifati oshishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik tayyorgarlik, maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, kompetensiya, pedagogik texnologiya, bolalar psixologiyasi, malaka oshirish.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida faoliyat yurituvchi pedagog xodimlarning kasbiy tayyorgarligi bola shaxsini har tomonlama rivojlantirishda hal qiluvchi o'ringa ega. Shu davrda bola tafakkuri, nutqi, hissiyati, ijtimoiy xulqi shakllanadi. Bu jarayonning muvaffaqiyati esa tarbiyachining bilim darajasi, mahorati, metodik savodxonligi va pedagogik madaniyatiga bog'liq. Bugungi ta'lim islohotlari maktabgacha ta'lim tizimini tubdan yangilash, pedagoglarni zamonaviy standartlar asosida tayyorlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etishni talab qilmoqda.

Pedagogik tayyorgarlik – bu tarbiyachining nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalari, psixologik tayyorgarligi va kommunikativ madaniyatidan iborat kompleks jarayondir. Mazkur tayyorgarlik quyidagi yo‘nalishlarni qamrab oladi:

1. Pedagogik bilimlar: ta’lim jarayonining mohiyati, o‘qitish shakl va metodlari, tarbiyaviy texnologiyalar.
2. Psixologik tayyorgarlik: maktabgacha yosh davri psixologiyasi, individual rivojlanish xususiyatlari, xulq-atvorni boshqarish.
3. Kommunikativ kompetensiya: ota-onalar, hamkasblar va bolalar bilan samarali muloqot qila olish.
4. Metodik tayyorgarlik: darslarni rejalashtirish, kuzatuv va baholash, o‘yin texnologiyalarini qo‘llash.
5. Ijodkorlik va tashabbuskorlik: bolalarni qiziqтира oladigan, rivojlantiruvchi muhit yaratish.[2]

Bularning barchasi tarbiyachidan puxta bilim bilan birga yuksak mas’uliyat, mehr, sabr-toqat va psixologik barqarorlikni talab etadi.

XXI asr ta’limi innovatsion yondashuvlarni talab qilmoqda. Maktabgacha ta’lim muassasalarida quyidagi texnologiyalar keng qo‘llanmoqda:

O‘yin texnologiyalari – bolaning tabiiy ehtiyojiga asoslanadi va ta’lim jarayonini qiziqarli qiladi.

STEAM yondashuvi – fan, texnologiya, muhandislik, san’at va matematikaning integratsiyasi.

Interfaol metodlar – “Aqliy hujum”, “Fikrlar savati”, “Guruhda ishlash” kabi shakllar.

Montessori texnologiyasi – bola mustaqilligini rivojlantirishga qaratilgan.

Rivojlantiruvchi muhit texnologiyasi – markazlar, o‘yin burchaklari, praktikumlar tashkil etish.

Tarbiyachining pedagogik tayyorgarligi ushbu texnologiyalarni to‘g‘ri tushunish, moslashtirish va samarali qo‘llashga imkon yaratadi.

Maktabgacha yoshdagi bola – o‘z xususiyatlari, ehtiyojlari va psixik rivojlanish bosqichlariga ega bo‘lgan noyob shaxsdir. Pedagog quyidagi psixologik jihatlarni chuqur bilishi zarur:

- diqqatning tez chalg‘ishi, qisqa muddatlilik;
- o‘yin orqali o‘rganishning ustunligi;
- emotsional sezgirlik;
- takrorlash orqali mustahkam o‘zlashtirish;
- har bir bolaning individual rivojlanish sur‘ati.[3]

Bu bilimlar tarbiyachiga darslarni to‘g‘ri rejalashtirish, bolalarga individual yondashish, muloqot jarayonini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishda yordam beradi.

Pedagogik tayyorgarlik bir martalik jarayon emas. U muntazam rivojlanishni talab qiladi. Malaka oshirish quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

- seminar-treninglar;
- qisqa muddatli kurslar;
- ilg‘or tajribalarni o‘rganish;
- mustaqil o‘qish va onlayn ta‘lim;
- metodik birlashmalar faoliyatida qatnashish.[4]

Malaka oshirish jarayonining asosiy maqsadi – tarbiyachini yangi pedagogik yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar, innovatsion metodlar bilan tanishtirish va ularni amaliyotga tatbiq etishdir.

Tarbiyachi nafaqat o‘rgatuvchi, balki bolaning xavfsizligi, hissiy barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi uchun mas‘ul bo‘lgan shaxsdir. Boshqacha aytganda, u bolaga birinchi ijtimoiy namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Pedagogik tayyorgarligi yuqori bo‘lgan tarbiyachi mashg‘ulotlarni quyidagi talablarga muvofiq tashkil etadi:

- darsning maqsadi aniq va aniq belgilangan;
- mavzuga mos o‘yinlar va amaliy mashg‘ulotlar tanlanadi;
- rivojlantiruvchi muhit yaratiladi;
- o‘yin, ijodiy faoliyat, harakatli mashqlar uyg‘un qo‘llanadi;

baholash tizimi bolaning shaxsini kamsitmaydi, aksincha rivojlantiradi.[5]

Bu yondashuv bolalarda qiziqishni oshiradi, mustaqillikni kuchaytiradi, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishni tezlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagog xodimlarning pedagogik tayyorgarligi ta'lim sifati va bolalar rivojlanishining asosiy kafolatidir. Zamonaviy pedagog kompetensiyasi nazariy bilim, amaliy ko'nikma, psixologik tayyorgarlik, kommunikativ madaniyat va ijodkorlikni o'z ichiga olgan kompleks tushunchadir. Pedagogning uzluksiz o'qishi, malakasini oshirib borishi, innovatsion texnologiyalarni qo'llashi ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Shu bois, pedagog tayyorgarligini kuchaytirish — maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishning eng muhim yo'nalishlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanboyeva O., Qosimova M. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2020. – 45–112-betlar.
2. Malova R. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018. – 67–150-betlar.
3. Jalilova D. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021. – 34–89-betlar.
4. Shirinova N. Pedagogik kompetensiya va tarbiyachi mahorati. Buxoro: BDU nashriyoti, 2019. – 21–64-betlar.
5. Yunusova G. Maktabgacha ta'limda interfaol metodlar qo'llanilishi. Toshkent, 2022. – 58–102-betlar.